

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПЕДАГОГІКА ФОРМУВАННЯ
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ
У ВИЩІЙ І ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛАХ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК № 45 (98)

Запоріжжя
Класичний приватний університет
2015

УДК 371.026.9
ББК 88.84.845я43
П 86

Збірник включено до переліку фахових видань
згідно з наказом Міністерства освіти і науки України
від 29 грудня 2014 р. № 1528

П 86 ***Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*** : зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – Вип. 45 (98). – 540 с.

У збірнику на базі проведених авторами досліджень висвітлені актуальні питання, що стосуються розвитку творчої особистості в різних типах шкіл, ВНЗ та позашкільних закладів.

Для науковців у галузі педагогіки та психології творчості, педагогів-практиків.

Голова редакційної ради:

доктор юридичних наук, професор А. О. Монаєнко

Головний редактор:

доктор педагогічних наук, професор

Т. І. Сущенко

Заступник головного редактора:

доктор педагогічних наук, доцент

Л. О. Сущенко

Члени редакційної колегії:

доктор педагогічних наук, професор

О. І. Іваницький

доктор педагогічних наук, професор

І. М. Ляхова

доктор філософських наук, професор

Л. М. Сіднев

доктор педагогічних наук, професор

А. В. Сущенко

доктор педагогічних наук, професор

О. О. Фунтікова

доктор педагогічних наук, доцент

М. Д. Дяченко

доктор психологічних наук, доцент

В. В. Зарицька

доктор педагогічних наук, доцент

Є. А. Захаріна

Члени іноземної редакційної колегії:

Н. Вишнякова (Республіка Польща)

М. Жумарова (Чеська Республіка)

І. Ковалчікова (Словацька Республіка)

Рекомендовано вченою радою
Класичного приватного університету
протокол № 1 від 30 вересня 2015 р.

До уваги авторів

- Збірник включено до переліку фахових видань з педагогіки згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 29 грудня 2014 р. № 1528.
- Збірник виходить 6 разів на рік: 3 випуски – червень, 3 випуски – грудень. Збірник наукових праць регулярно розсилається до бібліотек за списком, установленим Міністерством освіти і науки України.
- До друку приймаються неопубліковані раніше роботи обсягом 0,5–1 авторський аркуш українською, російською або англійською мовою.
- Кожна наукова стаття, подана до збірника, повинна мати такі елементи: УДК, анотація українською (до 1000 знаків), російською (до 1000 знаків) та англійською (2000 знаків) мовами і ключові слова (3–10 слів), постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми й на які орієнтується автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми; формулювання мети статті; виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки й перспективи подальших розробок у цьому напрямі; список використаної літератури за алфавітом (оформляти слід згідно з вимогами до бібліографічних описів); підпис автора і дата.
- Технічні вимоги до оформлення статей:
Стаття має бути набрана в текстовому редакторі Microsoft Word. Поля з усіх боків – 20 мм. Шрифт – Times New Roman 14 з інтервалом 1,5. Кількість таблиць, формул та ілюстрацій має бути мінімальною і застосовуватися у статті лише тоді, коли це значно покращує її зміст порівняно з текстовою формою викладу. Посилання на літературу подавати безпосередньо в тексті у квадратних дужках, зазначаючи порядковий номер джерела, під яким його внесено до списку літератури, та через кому конкретну сторінку. Наприклад: [1, с. 15].
- Якщо рукопис статті підготовлено у співавторстві, то на окремому аркуші слід чітко визначити особистий внесок кожного автора у створення рукопису та посвідчити це своїми підписами.
- При передрукуванні матеріалів посилання на збірник наукових праць “Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах” обов'язкове.
- Паперовий варіант статті, підписаний автором, завірена рецензія доктора наук відповідного профілю (крім випадків, коли автор сам має науковий ступінь доктора наук), довідка про автора на окремому аркуші (прізвище, ім'я, по батькові повністю відповідно до паспортних даних, адреса, телефони з кодом міста, e-mail, науковий ступінь, вчене звання, посада, установа), диск з ідентичними набраними електронними варіантами статті та довідки про автора передаються головному редакторові або надсилаються за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, Класичний приватний університет, кафедра управління навчальними закладами і педагогіки вищої школи.
- Телефон для довідок: 099 055 4278, 098 722 0539, Сущенко Лариса Олександрівна.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

<i>М. Д. ДЯЧЕНКО</i> НАУКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІДЕЇ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	9
<i>А. І. КРУКОВСЬКА</i> ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЬСЬКИХ КАДРІВ У ПРОСКУРІВСЬКОМУ ПЕДТЕХНІКУМІ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА (1920-ТІ РР.)	19
<i>Е. В. ЛЕЩЕНКО</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕМСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГРОМАДСЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ М. КОРФА 26	
<i>С. І. НІКУЛЕНКО</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ	36
<i>І. Г. РОЩІН</i> ПОГЛЯДИ ВОЛОДИМИРА БЕХТЕРЄВА НА ОСОБИСТІСТЬ ТА УМОВИ ЇЇ ПРАВИЛЬНОГО РОЗВИТКУ	43
<i>В. В. ФОМІН</i> ПИТАННЯ ОПІКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. Ф. ОДОЄВСЬКОГО	52
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ	
<i>О. О. АНДРЮЩЕНКО</i> СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ “РЕФЛЕКСІЯ” ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПОНЯТТЯ	60
<i>М. С. БАБЕШКО</i> ПРАЦІВНИК ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	67
<i>С. М. БУЛАХ</i> ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ІНСТРУКТОРА З АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	72
<i>С. С. БУРСОВА</i> УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ЇХ ДО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	80
<i>С. І. ГОРБАНЬ</i> ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА	87
<i>В. С. ЗАЯРНА</i> ЕТАПИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	94
<i>О. І. ІВАНИЦЬКИЙ</i> МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	103
<i>О. В. КАНАРОВА</i> ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ...	111

<i>І. В. КАРАПУЗОВА</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ ІЗ ТРУДНОЩАМИ У НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	117
<i>О. С. КЛИМЕНТЬЄВА</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО КОНСТРУКТИВНОГО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	124
<i>І. В. КРАВЧЕНКО</i> ФОРМУВАННЯ У ПІДЛІТКІВ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МОРАЛЬНИХ ВЧИНКІВ	130
<i>В. В. КУРІЛЬЧЕНКО</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ЦЕНТРІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ОСВІТИ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	137
<i>С. М. КУРІННА</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ У НИХ ПОЗИТИВНОГО “Я”	146
<i>В. А. ЛЯПУНОВА</i> ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ	155
<i>Н. В. МАКОВЕЦЬКА</i> ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	165
<i>О. В. МАКОГІН</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ У КОЛЕДЖАХ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	172
<i>В. В. МАСИЧ</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	179
<i>С. Ю. МАСИЧ</i> ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ	187
<i>О. М. МОЗОЛЕВ</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ПОЛЬЩІ	195
<i>О. А. МУРЗІНА</i> ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	203
<i>О. О. НАДТОКА</i> ОЗНАКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ДЮСШ	210
<i>В. М. ОЛІШЕВИЧ</i> ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІ ВИМОГИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	220
<i>М. Е. ПІСОЦЬКА</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ: ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ	225
<i>С. К. СТЕФАНЮК, С. П. ГУРА</i> РЕЛІГІЙНО-СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЇ – ЗАСІБ ВИЯВУ ПАТРІОТИЧНОГО СВІТОБАЧЕННЯ	233
<i>Р. В. СУЩЕНКО</i> ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ, СПРЯМОВАНОГО НА ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ	242

<i>К. В. ТРОФІМУК</i> СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	250
<i>О. В. УЧУЄВА</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС	261
<i>К. В. ЦАРЕНКО</i> СУТНІСТЬ І СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДЮСШ.....	267
<i>Н. І. ЧЕРНЕНКО</i> ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ.....	276
<i>О. А. ЧЕРНЯВСЬКА</i> ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ...	282
<i>І. М. ШОРОБУРА, І. М. КРАСУЦЬКА</i> ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНЬОГО ПОЖЕЖНОГО-РЯТУВАЛЬНИКА У НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЗАКЛАДАХ .	287
<i>О. Л. ШУМСЬКИЙ</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	294

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА

<i>А. М. АНДРЕЄВ</i> МІЖНАРОДНІ КОНКУРСИ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У СИСТЕМІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ФІЗИКИ	303
<i>М. А. БОЙЧЕНКО</i> ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ США, КАНАДИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	313
<i>Г. Г. ДОВГОПОЛОВА</i> КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІДЕРСТВА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ШКОЛИ.....	322
<i>С. О. ДОЦЕНКО</i> НЕСТАНДАРТНІ ЗАДАЧІ З МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	329
<i>І. С. ЛАПШИНА</i> МОДЕЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	338
<i>Ю. В. ЛАХМОТОВА</i> ПРОБЛЕМА ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КИТАЇ.....	346
<i>А. В. ЛЕОНЕНКО</i> ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ	353
<i>Г. А. МАРИКІВСЬКА</i> ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ.....	362

<i>Л. О. ПРЯДКО</i>	
ВРАХУВАННЯ СПЕЦИФІКИ ПОРУШЕНЬ РОЗВИТКУ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	368
<i>І. В. РАДЧЕНЯ</i>	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ..	373
<i>О. Г. САПРУНОВА</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИМИ ШКОЛЯРАМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ..	381
<i>К. І. СТЕПАНЮК</i>	
ПОЕТАПНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	387
<i>А. О. ТЕПЛИЦЬКА</i>	
ГУМАНІТАРНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ.....	394
<i>І. В. ШАПОВАЛОВА</i>	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ: ПРОЕКЦІЯ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	405
ВИЩА ШКОЛА	
<i>С. М. АМЕЛІНА</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЛЯ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ	412
<i>А. БАБАЛІЧ</i>	
ЩОДО ПРОБЛЕМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	419
<i>Ю. В. ВАСЬКОВ, І. М. ПЕЛІШЕНКО</i>	
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ФУНКЦІЙ, СКЛАДУ І СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ” У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	426
<i>Г. Ю. ВОШКОЛУП</i>	
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗА ДОПОМОГОЮ РОЛЬОВИХ ІГОР.....	432
<i>О. О. ГАРМАШОВ</i>	
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ.....	438
<i>О. В. ДАЦКО</i>	
ІНСТИТУЦІЙНА ПРОГРАМА ОЦІНЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	445
<i>І. І. ДРАЧ</i>	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	452
<i>В. В. ЗИРКА</i>	
ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ПЕРЕВОДУ ПРАВДОПОДОБНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ: МАНИПУЛЯТИВНЫЙ АСПЕКТ	460

<i>В. О. КОВАЛЕНКО</i> РОЗУМОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КПУ: ВИКЛИК ПРІОРИТЕТНИМ СТРАТЕГІЯМ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	468
<i>К. О. ЛЕБЕДЄВА</i> СУТНІСНО-ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНІХ РЕСУРСІВ СТУДЕНТІВ РАДІОТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	475
<i>Ф. Я. МАЙНАЄВ</i> ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ.....	481
<i>С. А. МУРАВСЬКИЙ</i> РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ СКЛАДАННЯ І РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЗАДАЧ.....	487
<i>А. В. СУЩЕНКО</i> ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ.....	497
<i>Ю. С. УСТИМЕНКО</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	505
<i>О. В. ШАРАПОВА</i> ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	513
<i>В. М. ШЕВЧЕНКО</i> ПРО УЗГОДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ТА СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ОЧІКУВАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ.....	519
<i>Г. М. ШМЕЛЬКОВА, Н. Г. ШПАКОВА</i> РОЛЬ І МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	524
<i>І. О. ЯБЛОЧНИКОВА</i> ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ-ФІНАНСИСТІВ У ГРЕЦІЇ	531

УДК 37.091.2:316.647.5(100)

В. А. ЛЯПУНОВА

кандидат педагогічних наук, доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

**ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ
ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ**

У статті здійснено аналіз основних тенденцій і закономірностей світового педагогічного процесу у сфері формування толерантності підростаючого покоління на прикладі ряду країн (Австралія, Канада, Франція, Німеччина, США, Індія, Південно-Африканська Республіка). Звернення автора статті до досвіду мультикультурних та поліетнічних соціумів, якими є більшість розвинених демократичних країн, дає можливість оцінити масштабний інноваційно-технологічний потенціал у сфері формування толерантності, накопичений “Заходом” і “Сходом” за останні десятиліття. Безумовно, приведений досвід не може виступати “рецептом” одномоментного вирішення українських проблем. У висновку доводиться, що детальне осмислення локальної специфіки, методологічних і прикладних інновацій у цій сфері, які одержали широке поширення у світі – важливий крок до вироблення українських національних форматів і технологій формування толерантності.

Ключові слова: толерантність, полікультурна освіта, педагогічні технології формування толерантності.

На початку третього тисячоліття проблема формування толерантності є загальноновизнаним глобальним пріоритетом. Сьогодні очевидно: ефективно і динамічно суспільство можливе лише там, де склався високий рівень толерантності. Разом з тим, слід розуміти, що толерантність – не тільки продукт “об’єктивної” соціально-історичної еволюції, але і багато в чому результат цілеспрямованого соціокультурного управління. В центрі такого роду управління – педагогічні технології формування толерантності.

Соціальна динаміка сучасної України породжує гострий запит саме на масштабні проектно-технологічні формати суспільного розвитку. У зв’язку з цим, серйозний інтерес представляє узагальнення та аналіз зарубіжного досвіду в сфері формування толерантності”.

Загальновідомо: толерантність неможливо “встановити” імплантувати “зверху”. На наш погляд, звернення до досвіду мультикультурних та поліетнічних соціумів (якими є більшість розвинених демократичних країн) дає можливість оцінити масштабний інноваційно-технологічний потенціал у сфері толерантності, накопичений “Заходом” і “Сходом” за останні десятиліття, через призму його адаптації до соціальних завдань, що стоять перед українською нацією в 21 столітті.

Теоретичне обґрунтування сучасних підходів до виховання толерантності у Франції здійснено в працях французьких науковців: М. Альте (M. Altet), Л. Белленжера (L. Bellenger), К. Бодело (Ch.Baudelot), П. Бурдьє (P. Bourdieu), Ж. Брюне (J. Bruner), М. Гонтара (M. Gontare); в Канаді – J.H. Esling, R. Ghoch, R. Goltz, S.V. Morris, K.A. McLeod, J. Cummins та ін.;

в США – (Дж. Бенкс (J. Banks), Ж. Гай (G. Gay), П. Горські, (P. Gorski), К. Грант (K. Grant), С. Ніето (S. Nieto), К. Зейхнер (K. Zeichner) та ін.

Аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми свідчить, що спеціальних педагогічних досліджень, присвячених вивченню світового педагогічного досвіду з питань формування толерантності у дітей, обмаль. Особливий науковий інтерес становлять праці О. Джуринського, де в контексті світових тенденцій розвитку полікультурної освіти представлені відповідні аспекти шкільної політики, педагогічної теорії та практики в США, Канади та Австралії. Цінні матеріали містять публікації вітчизняних вчених з окремих питань полікультурної освіти в США, Канаді, Австралії (О. Алексєєва, О. Грива, В. Жуковський, О. Заболотна, О. Зарівна, О. Литвинов І. Кузаба, О. Матієнко, О. Орловська, Н. Шульга).та зарубіжних (І. Балицька, Л. Карпинська, Л. Волосович та ін.).

Тим не менш, аналіз джерел свідчить про недостатню увагу світової педагогічної думки до педагогічних технологій формування толерантності у дітей дошкільного віку та підготовку вихователів до їх запровадження.

Метою статті є вивчення основних тенденцій і закономірностей світового педагогічного процесу у сфері формування толерантності підростаючого покоління.

В центрі сучасних зарубіжних концепцій “толерантної людини” лежить ідея широкої особистісної соціалізації, полікультурної освіти, яка повинна сприяти покращенню взаєморозуміння, зміцненню солідарності і толерантності у відносинах, як між окремими людьми, так і між етнічними, соціальними, культурними, релігійними групами.

У той же час, слід підкреслити специфіку розглянутих нами проєктів, характерну для кожної окремо взятої країни. Так, у європейських державах і США переважає більш вузький, “спеціалізований” підхід до формування толерантності, окремих її аспектів (наприклад, подолання мігрантофобії). Яскравий приклад такого роду “вузької” проблемно – технологічної спеціалізації – проєкт “Create don’t hate”, реалізований компанією Worldstudio в рамках багаторівневої програми Design Ignites Change” (“Дизайн змінить світ”). Його ключова ідея – дати молоді можливість висловлюватися про проблеми толерантності (Giving Youth a Voice Around Issues of Tolerance). Форма самовираження молодих людей – білборди, присвячені боротьбі з расизмом і етносоціальним екстремізмом [4].

США, Канада і Австралія серед зарубіжних країн виявилися піонерами перегляду ідей і практики освіти в багатоетнічному і багатокультурному середовищі в дусі полікультурності. США, Канада, Австралія прийняли ідею педагогічної полікультурності як політичну відповідь на багатокультурність суспільства. Полікультурна модель відкидає уніфікацію культур за допомогою освіти. В існуючих політичних підходах в цих країнах спостерігаються помітні зрушення стосовно розширення первинних завдань підтримки культурних груп до вирішення проблем рівності соціальних можливостей їх представників.

Аналіз психолого-педагогічних наукових джерел і практичних рекомендацій освітян США показав, що метою полікультурного виховання учнів американської середньої школи є формування полікультурно компетентної особистості, яка усвідомлює свою етнічну ідентичність та національну належність, толерантна до етнокультурної різноманітності населення країни, володіє вмінням міжкультурного спілкування, а також здатна до плідної життєдіяльності в демократичному полікультурному суспільстві [2].

Формування толерантної, високоморальної поведінки, вміння міжкультурної взаємодії, міжособистісного спілкування, визнання права кожного на альтернативні погляди й точки зору та шанобливе ставлення до них – одне з завдань досягнення мети полікультурного виховання учнів в американській школі.

Ставиться мета надання рівних шансів усім субкультурам таким чином, щоб вони не були ізольовані в окремих секторах суспільства і не асимілювали в загальну культуру. Ця мета забезпечена міцною законодавчою базою. Вона стала відповіддю на запити етнічного різноманіття, вимоги рівності освітніх можливостей представників різних етнічних груп, збереження їх культур, протистояння расової дискримінації. Полікультурну освіту проголошено законодавчо на всіх рівнях: в центрі, окремих провінціях і штатах. Створені особливі державні структури здійснюють і контролюють реалізацію відповідної шкільної політики [3].

Державний курс полікультурної освіти складався з урахуванням особливостей кожної з трьох країн. У США він пов'язаний з переглядом політики “плавилісної печі” і намірами забезпечити культурно-освітні інтереси малих етнічних груп, насамперед, афро- і латиноамериканців. Подібна політика ініційована протестним рухом етнічних груп. У Канаді політика “культурної мозаїки” розвивається як компроміс між франко – та англомовними провінціями, як відповідь на культурно-освітні потреби “культур спадщини” (автохтонів і малих іммігрантських громад). У канадській політиці виявлено суттєві особливості, викликані специфікою місцевих культур і мовних ситуацій. В Австралії політика “сім’ї націй” виникла при перегляді ідей, що обґрунтовували монополію англо-австралійської культурної традиції, відмову від жорсткої дискримінації та адаптації аборигенів, наростання імміграції з країн Азії.

Завдання полікультурного виховання зумовлюють формування відповідного змісту та вибір ефективних форм і методів їх досягнення. Цим займається безпосередньо адміністрація та вчителі школи за участю батьківських комітетів. Змістом полікультурного виховання учнів в американській середній школі є: сприяння усвідомленню учнем своєї етнокультурної ідентичності; засвоєння знань і уявлень про полікультурне середовище країни й регіону проживання; оволодіння інформацією про історичні й соціальні явища американського життя та світу в цілому; виховання толерантного ставлення до полікультурного оточення; отримання позитивного до-

свіду міжкультурної взаємодії; розвиток уміння критично мислити, залагоджувати конфлікти та приймати узгоджені рішення.

У США, Канаді, Австралії зроблені спроби з'ясування умов успішної полікультурної освіти. Центральною умовою вбачається системна перебудова всіх компонентів навчального процесу. Підтримується всеосяжний підхід полікультурної трансформації – зміни змісту, методів навчання, створення полікультурного освітнього середовища [8].

Прихильники полікультурної освіти надають особливого значення використанню навчальних планів і методів навчання, які розкривають потенціал кожного учня. Такий особистісно-орієнтований підхід виражається в ряді методик: “навчання через співпрацю”, зацікавлене навчання (relational teaching) “цілісна мова” (залучення до діяльності через власний досвід).

Висуваються нові вимоги до навчальних планів. Вони повинні будуватися на міждисциплінарному аналізі; критично відображати факти і події; враховувати досвід учнів; бути гнучкими (керованими), “релевантні” (або “відповідними”). Вітається міждисциплінарний підхід у викладанні, який дозволяє зосередити увагу навколо основоположних понять полікультурного навчання [6, 8]. Аналіз форм і методів полікультурного виховання засвідчив зосередження на групових формах діяльності школярів. Групова робота сприяє розвитку вміння міжкультурної взаємодії, безконфліктного, продуктивного спілкування, прийняття узгоджених рішень, формуванню толерантного ставлення до чужої думки, прищепленню культури діалогу.

Висока ефективність виховання толерантності досягається ще й тому, що до цього процесу залучаються як сама особистість, так і сім'я, школа, соціальні служби для молоді, громадськість (національно-культурні товариства та союзи, недержавні громадські організації, фонди), релігійні організації, державні органи (місцеві і центральні), світове співтовариство (міжнародні організації та фонди), засоби масової інформації. Саме створення виховного середовища і його вплив на процес виховання дає бажаний результат. Такої думки дотримуються вчені П. Буше, М. Дебесса, П. Факоне [2].

Активна співпраця школи з батьками і представниками місцевої громади доповнюється участю школярів у культурних заходах громади: концертах, виставках, театральних постановках, ярмарках, благодійних аукціонах і т.д.

Особлива роль у реалізації завдань формування толерантності в США, Канаді та Австралії відводиться вчителю. Педагогічні виші сходяться на перспективі підготовки культурно компетентного фахівця, здатного працювати в поліетнічному, мультикультурному суспільстві. Полікультурна педагогічна освіта висуває певні вимоги до педагога: знання етнографії, усвідомлення власної ідентичності, подолання етнокультурних стереотипів і упереджень, високі очікування від школярів, вміння інтегрувати ідеї по-

лікультурності у зміст свого навчального предмета, будувати толерантні відносини з учнями.

Ставляться завдання забезпечити підготовку педагога, завдяки якій ідеї полікультурної освіти стануть його переконаннями, будуть надбані знання й уміння, які дозволять успішно виконувати професійні завдання в поліетнічному, багатокультурному середовищі. Ряд вищих навчальних закладів роблять зусилля по здійсненню полікультурної освіти, що мають спричинити системні структурні зміни в університетах. Природа таких змін повинна відображатися у всіх компонентах навчального процесу. Вузи змінюють навчальні стратегію і програми таким чином, щоб задовольняти потреби студентів з різних етнокультурних груп, готувати фахівців, здатних ефективно діяти в багатокультурному суспільстві. Процес здобуття знань при полікультурному підході у вищих навчальних закладах передбачає визнання різних способів пізнання, типів інтелекту студентів. Акцент ставиться на комунікації, врахуванні різних точок зору студентів [6, 8].

А починається формування толерантності в цих країнах з дошкільного віку. Порівняно новий напрямок педагогічної діяльності дошкільних установ у США – організація міжкультурного діалогу. Подібна діяльність означає прагнення, по-перше, забезпечити успіх всім етнокультурним групам в майбутньому шкільному навчанні і, по-друге, з ранніх років впроваджувати толерантну свідомість і розвивати навички міжкультурного діалогу. Однак, на думку дослідників, багато вихователі дошкільних установ спрощено сприймають цілі педагогічної роботи. Часто вони зводять її виключно до розвитку у дитини позитивного ставлення до народів інших країн (наприклад, “Мультикультурний навчальний курс” для дошкільних установ) [9].

Окремої уваги заслуговує досвід виховання молоді української діаспори в Канаді, який має свою специфіку. Головною метою національного виховання канадських українців є досягнення виховного ідеалу, орієнтованого на формування особистості з громадянськими цінностями, високою духовною культурою, національною самосвідомістю. Невичерпним джерелом духовної сили канадських українців є церква. Українська церква відіграє значну роль у збереженні форм і методів національного виховання українських дітей і молоді в умовах діаспори. Національна система виховання використовує кращі здобутки церкви у вихованні патріотів рідного народу. Виховні методи українських церков забезпечують формування в молодих канадців українського походження високої тактовності, толерантності й поважного ставлення до представників різних релігійних конфесій і церковних громад.

Виховання в підростаючого покоління толерантності як ненасилля: формування негативного ставлення до війни, гуманного ставлення до інших і до самого себе, вміння толерантними шляхами розв’язувати міжособистісні та внутрішньоособистісні конфлікти, розвиток здібності до

сприйняття й розуміння іншої людини, незалежно від її нації та расової належності – завдання стратегічного напрямку роботи формувальних технологій Німеччини, Франції, Польщі та інших розвинутих демократичних європейських держав.

Цей блок завдань педагогіки толерантності охоплює вміння і навички вихованців у напрямку полікультурного виховання і толерантності як його складової. У світовій практиці накопичений цінний досвід розв'язання цих завдань.

У багатьох розвинутих країнах діють програми з виховання у дусі миру й міжнародної співпраці. Так у Німеччині виховання у дусі миру здійснюється як частина антивійськового руху, як навчання у дусі взаємозбагачення культур. Це навчання дітей вміння розбиратися у складних ситуаціях, шукати шляхи виходу з них без застосування сили, бути активними у справі підтримки миру на Землі. Виховання поваги до дітей і літніх людей, до хворих і інвалідів; це толерантне ставлення до всіх, незалежно від їх національності, мови, культури, це прагнення до встановлення повного взаєморозуміння між усіма народами [5, 7].

У Японії виховання в дусі миру здійснюється у рамках теорії “хейва кейку” (японський еквівалент поняття “освіта у дусі миру”). Теорія “хейва кейку” трактується у двох значеннях. Перше – це поняття миру як відсутність війни, що є фундаментом антивоєнної, антиядерної освіти. Друге – це такий погляд на проблему, згідно з яким навіть при відсутності війни мир неможливий у суспільстві, де існує нерівність між людьми різної національності, між чоловіками та жінками, де недостатньо приділяється уваги боротьбі з забрудненням навколишнього середовища, де росте кількість правопорушень у школах [2].

У США проблемою виховання підростаючого покоління в дусі миру займаються неурядові організації: “Педагоги за соціальну відповідальність”, “Союз стурбованих учених”, “Організація учнів та учителів за запобігання ядерної війни” тощо. Видана велика кількість навчальних посібників з проблеми миру та ядерної війни.

Другий блок завдань, які вирішуються в рамках формувальних технологій – це всебічна гуманітаризація навчально-виховного процесу: існуючих методів і форм роботи; системи стосунків дорослих і дітей; розробка й упровадження форм і методів педагогічної діяльності на основі ідей толерантності; реформування підготовки майбутніх учителів, формування в них особистісних якостей і спеціальних умінь для виховання дітей у напрямку толерантності.

Аналіз досвіду країн з більш низьким рівнем демократії, зокрема Індії та Південно-Африканської Республіки дозволяє виділити принципово протилежну тенденцію: в даних країнах проекти, спрямовані на розвиток толерантності, носять, як правило, недиференційований “змішаний” характер, охоплюють цілий комплекс соціально-економічних, політичних та етичних проблем (від конфесійної терпимості до гендерної рівності та за-

хисту прав студентів). В даному ракурсі показовий індійський проект PRAVAN, у межах якого співіснують такі пріоритети, як, наприклад, “подолання сформованих у суспільстві стереотипів і забобонів”, “виявлення та виховання майбутніх лідерів, представників державної влади, еліти суспільства” і “запобігання вимушеній депортації біженців з Республіки Бангладеш” [4].

Друга істотна відмінність пов’язана з рівнями реалізації проектів толерантності. Європейські країни (в дещо меншій мірі, США) орієнтовані на активне використання муніципальних ресурсів розвитку. При цьому підкреслюється прикладний характер вирішуваних завдань, безпосередня взаємодія виробника і споживачів послуг “соціального ринку”, повною мірою задіяний організаційний потенціал місцевого співтовариства. Населення у даному випадку – не “потенційно небезпечний” (агресивний, етнофобний і т. д.) об’єкт інформаційно-технологічного впливу та соціально-психологічної роботи та піклування”, а повноцінний учасник процесу формування толерантної атмосфери в локальному (мікрорегіональному) соціумі. Відмінна риса таких місцевих проектів – їх високий репутаційний капітал у поєднанні з мобільністю і меншою “прихильністю” до фінансових ресурсів (перш за все, за рахунок використання фактора соціальної солідарності та сприяння волонтерів) [4].

Третя відмінність витікає з соціально-політичних реалій розглянутих нами країн. Так, європейські програми толерантності в більшою мірою орієнтовані на дві проблеми:

- адаптація мігрантів і скорочення етнопсихологічних і соціокультурних дистанцій;
- подолання залишкових фобій по відношенню до різноманітних “альтернативних” субкультур і соціальних сегментів.

У США особлива увага приділяється просуванню “американської ідентичності” на підставі концепції “єдності і різноманіття”, протидії соціально-побутовим проявам расизму і ксенофобії в молодіжному середовищі. У зв’язку з цим цікавий проект “Tolerance Minnesota”, організатори якого підкреслюють: “Культурні відмінності роблять суспільство сильнішим, їх повинні поважати й охороняти”.

Специфічним соціальним контекстом реалізації проектів розвитку толерантності в Індії є бідність і низький рівень грамотності (звідси, вкрай помітна “гуманітарна” складова індійських програм і, нерідко, їх масовий загальнонаціональний характер). В ПАР, крім низького рівня життя населення, все більш гостро постає проблема ВІЛ і СНІД, ставлення суспільства до людей, які з нею зіткнулися.

Четвертий аспект – високий рівень інформатизації проектів толерантності, що реалізуються в США і Європейських країнах. В західних суспільствах мережевий ресурс розглядається скоріше не як презентаційний (загальна інформація про цілі і завдання, контакти), а як інтелектуальний механізм, навколо якого складається не тільки “віртуальна” дискусійна спі-

льність, але й коло “зацікавлених” волонтерів, які беруть участь і практичному здійсненні проєктів.

По-суті, в сучасних країнах Заходу відбувся “Інтернет-проєкт” як спеціалізований формат “просування” толерантності (наприклад, “Multicultural pavilion” в США). В його основі лежить технологія інтерактивно-мережевого залучення, вільний обмін думками і досвідом крос-культурної взаємодії. Фактично, навколо таких проєктів, “які живуть в мережі”, складається “ринок інновацій” у сфері соціальної поведінки. Проєкт в цьому випадку – не адміністративно-управлінський, але інтелектуально-ресурсний центр, який виконує функцію технологічного, правового, фінансового та кадрового консультування [3, 8].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє (з відомою часткою умовності) виділити три моделі формування толерантності:

- франко-німецьку – “толерантність через автономію”;
- індійську – “толерантність через солідарність” (насамперед соціально-економічного характеру);
- американську – “толерантність через ідентичність” (сила Нації – в її культурному та етнічному розмаїтті).

Говорячи про можливе місце українських програм толерантності в рамках зазначеної вище системи координат, слід визнати, що український досвід – досить суперечливий. З одного боку, очевидні два аспекти:

- ухил українських проєктів до тематики етнічної і конфесійної терпимості;
- прагнення продекларувати національну єдність через різноманітність і взаємний вплив етносів і культур (що певною мірою “зближує” українські проєкти з американськими).

Важливий фактор подібності” українського та американського досвіду – переважно регіональний характер реалізованих проєктів. При цьому в Україні інтелектуальний і творчий потенціал місцевих громад виявляється фактично не задіяним. Місцеві громади в таких умовах не є повністю “викненими” з даної сфери, але виконують функцію “нижнього поверху” регіональних програм, реалізуючи (часто формально) регіональну політику щодо розвитку толерантності з використанням адміністративних механізмів.

У той же час істотна відмінність американського, європейського та українського досвіду пов’язана з джерелами фінансування. У Франції і Німеччині більш істотну роль грають пожертвування приватних осіб (в тому числі, через Інтернет – гроші), в США – середнього і великого бізнесу. В Україні ця практика не вкоренилася і, в силу цього, вітчизняні установи, що працюють у сфері формування толерантності, орієнтовані на отримання коштів з бюджетів різних рівнів.

На наш погляд, серед реалізованих проєктів толерантності можна виділити специфічний вектор – програми і технології, спрямовані на відтворення національної ідентичності (“проєкти ідентичності”). В їх основі

лежить ідея мультикультуризму та етнічного різноманіття як необхідної умови громадянської консолідації і “сили” Нації. Дані проекти підкреслюють саме пріоритет громадянськості і політико-правової рівноправності над різними деструктивними формами інтолерантності.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що зарубіжний досвід формування толерантності представляє особливий інтерес з точки зору можливого використання окремих методик і організаційних форматів в сучасних умовах. Очевидно, що процес формування толерантності в Україні 21 століття повинен будуватися, як, виходячи з національних соціальних і політико-культурних особливостей, так і з урахуванням новітніх тенденцій вдосконалення технологій толерантності, пов'язаних з імпульсами інформаційної макроцивілізації, активним розвитком крос-культурних та мережевих комунікацій.

Проведений аналіз зарубіжного досвіду ряду країн (Австралія, Канада, Франція, Німеччина, США, Індія, ПАР), безумовно, не може виступати “рецептом” одномоментного вирішення українських проблем. Але детальне осмислення локальної специфіки, методологічних і прикладних інновацій у цій сфері, які одержали широке поширення у світі – важливий крок до вироблення українських національних форматів і технологій формування толерантності.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. П. Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір / В. П. Андрущенко, Т. В. Андрущенко, В. Л. Савельєв. – К. : “МП Леся”, 2014. – С. 264–288.
2. Балицкая И. В. Мультикультурное образование в США, Канаде и Австралии: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Ирина Валериановна Балицкая. – Москва, 2009. – 30с.
3. Грива Ольга Анатоліївна. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища : Дис... д-ра філос. наук: 09.00.10 /Ольга Анатоліївна Грива. – Київ, 2008. – 32с.
4. Джури́нский А. Н. Зарубежная педагогика / А. Н. Джури́нский. – М.: Гардарики, 2008. – 383с.
5. Зарівна О. Т. Мова як чинник формування толерантності у студентської молоді в глобалізованому суспільстві: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13. 00. 01/ Оксана Тимофіївна Зарівна. – К., 2008. – 20 с.
6. Кристопчук Т. Є. Особливості формування готовності вчителя до здійснення педагогічної діяльності та виховання учнів у країнах Західної Європи // Інноватика у вихованні. – Випуск 1, 2015. –с. 59–70.
7. Кузаба І. В. Зарубіжний досвід реалізації інклюзивної освіти дошкільників із психофізичними порушеннями // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. О. М. Вержиховської, В. І. Співака. – Вип. 4. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2013. – С. 101 – 110.
8. Погребняк В. А. Формування полікультурного виховного середовища у вищій педагогічній освіті зарубіжних країн / В. А. Погребняк // Збірник наукових праць Полтавського держ. педагогічного університету ім.В. Г. Короленка: Педагогічні науки . – 01/2012 . – Вип.1(54): Педагогічні науки . – С. 69–75.
9. Степанова С. Н. Особенности системы дошкольного образования в США // Дошкольное воспитание. – №1, 2011. –С. 83–88.

10. Орловська О. В. Підготовка майбутнього вчителя до виховання толерантності в учнів старшої школи США: автореф. дис.... канд. педаг. наук:13.00.04/Ольга Володимирівна Орловська. –К., 2011.– 20 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2015.

Ляпунова В. А. Зарубежный опыт внедрения образовательных технологий формирования толерантности

В статье осуществлен анализ основных тенденций и закономерностей мирового педагогического процесса в сфере формирования толерантности подрастающего поколения на примере ряда стран (Австралия, Канада, Франция, Германия, США, Индия, Южно-Африканская Республика). Обращение автора статьи к опыту мультикультурных и полиэтнических социумов, которыми является большинство развитых демократических стран, дает возможность оценить масштабный инновационно-технологический потенциал в сфере формирования толерантности, накопленный “Западом” и “Востоком” за последние десятилетия. Безусловно, приведенный опыт не может выступать “рецептом” одномоментного решения украинских проблем. В заключении резюмирует, что детальное осмысление локальной специфики, методологических и прикладных инноваций в этой сфере, которые получили широкое распространение в мире – важный шаг к выработке украинских национальных форматов и технологий формирования толерантности

Ключевые слова: толерантность, поликультурное образование, педагогические технологии формирования толерантности.

Lyapunova V. Foreign Experience of Implementation of Tolerance Formation Technologies

The analysis of major trends and laws of world educational process in the sphere of tolerance formation of younger generation on the example of several countries (Australia, Canada, France, Germany, USA, India, South Africa) is done in the article. The author's study of the experience of multicultural and multiethnic societies, which are the majority of developed democratic countries, gives the opportunity to estimate a large-scale innovative-technological potential in the field of tolerance forming, gained by “West” and “East” over the past decades. The idea of a broad personal socialisation and multicultural education which should promote better understanding, solidarity and tolerance in the relations both among individuals and ethnic, social, cultural and religious groups is in the centre of this concept of a “tolerant person”. At the same time, the specifics of the approaches (discussed in the article), typical for each country is highlighted in the article. So, a more narrow “specialised” approach to the tolerance formation, some of its aspects (for example, overcoming migration) prevails in the European countries and the USA.

A vivid example of such a “narrow” problem of a technological specialisation is a project “Create don't hate”, implemented by the company “Worldstudio” within the multilevel program “Design Ignites Change” (“Design will change the world”). Its key idea is to give young people an opportunity to speak about the problems of tolerance (Giving Youth a Voice Around Issues of Tolerance). The technologies of tolerance formation in other countries are also analysed in the article.

Of course, the given experience cannot be a “recipe” of an instantaneous solution of Ukrainian problems. In conclusion it is proved that a detailed understanding of local peculiarities, methodological and applied innovations in this field, which are widespread in the world, is an important step to the development of Ukrainian national formats and technologies of tolerance formation.

Key words: tolerance, multicultural education, pedagogical technologies of tolerance formation.